

II. CERCETARE

Impactul europeanizării asupra calității democrației în România

Andrada Albescu

iulie 2007

The Impact of Europeanization on the Quality of Democracy in Romania

Abstract: In this project I propose to analyse the impact of the Europeanization process on democracy's quality in Romania. Although there are several studies about the evolution of Romanian democracy, those are more or less connected with the quality of aboriginal democracy. This is why this essay supplies a more detailed research about this aspect, seeing the context of Romania's integration and the effects that it produced. The project will be divided in four parts. In the first part I will try to built a theoretical frame which can be used to establish a working methodology for this research. In the second part I will develop the methodological framework and I will present the analysed period. The third part of the project will focus on the analysis of democracy's quality in Romania proper and on the importance of Europeanization in this process. The last part will present conclusions regarding the way in which Europeanization was understood in Romania. Was Europeanization understood as a process from top to bottom or just an adoption of the *acquis communautaire*. These are some of the questions which this project wants to answer.

Keywords: Europeanization, democracy, European integration, civil society

Abstract: În această lucrare îmi propun analizarea impactului pe care l-a avut procesul de europenizare asupra calitatii democrației în România. Deși există diferite studii privind evoluția democrației românești, acestea sunt într-o măsură mai mică sau mai mare legate de calitatea democrației autohtone. Tocmai de aceea, această lucrare se dorește a fi o cercetare mai amănunțită asupra acestui aspect, dar în contextul integrării României în Uniunea Europeană și a efectelor pe care aceasta le-a avut.

Lucrarea va fi împărțită în patru părți. În prima parte voi încerca să construiesc un cadru teoretic care să poată fi utilizat pentru stabilirea unei metodologii de lucru în cadrul acestei cercetări. În cea de-a doua parte voi dezvolta cadrul metodologic și voi prezenta de asemenea alegerea perioadei analizate. Cea de-a treia parte a acestei lucrări se va concentra pe analiza propriu-zisă a calitatii democrației în România și pe importanța europenizării în cadrul acestui proces. Ultima parte o vor constitui concluziile referitoare la felul în care a fost înțeleasă europenizarea în România și care au fost consecințele acestui aspect asupra calitatii democrației românești. A fost europenizarea înțeleasă doar ca un proces de sus în jos sau doar ca adoptare a aquis-ului comunitar? Acestea sunt câteva din întrebările la care această lucrare își dorește să răspundă.

Cuvinte cheie: europenizare, democrație, integrare europeană, societate civilă

Lucrarea de față, deși vizează cu precădere analizarea impactului europenizării asupra calitatii democrației în România încercă să răspundă prin aceasta la câteva întrebări esențiale. În primul rând întrebarea care trebuie ridicată este în ce fel a fost înțeles procesul de europenizare în România. În final, prin găsirea cheii de înțelegere a procesului de europenizare în România, vor putea fi înțelese și efectele asupra calitatii democrației.

Cadrul teoretic:

Pentru a putea întreprinde această cercetare este necesară delimitarea unui cadru teoretic. În acest sens voi analiza două concepte cu care voi opera în cadrul acestei lucrări: calitatea democrației și europenizarea.

În căutarea unei conceptualizări a ceea ce ar putea fi înțeles prin calitatea democrației, prima alegere a fost de a delimita ce se înțelege prin democrație. În ceea ce privește conceptualizarea democrației trebuie spus faptul că existența diferitelor definiții ale acestui concept poate conduce la interpretări variate asupra calității democrației. Din această cauză am ales următoarea definiție a democrației considerând-o a fi cea mai potrivită pentru această cercetare: „un regim sau un sistem de guvernământ în care cei aflați la putere sunt responsabili pentru acțiunile lor din domeniul public în fața cetățenilor care acționează indirect prin competiția și cooperarea dintre reprezentanții lor.”¹

În lumina acestei definiții calitatea democrației nu poate fi dedusă dintr-o simplă postulare a ceea ce ar putea fi, ci mai degrabă poate fi dedusă în urma analizei unor dimensiuni ce reies din definiția dată mai sus. Aceste dimensiuni sunt: reprezentativitatea și responsabilitatea publică a celor ce guvernează, societatea civilă și participarea cetățenilor și, nu în ultimul rând, cetățenia, domnia legii și drepturile existente într-o democrație.² În partea de metodologie voi detalia indicatorii prin care se ajunge la analiza acestor dimensiuni și modul în care aceștia vor fi cuantificați.

---

¹ Schmitter, Philippe C., *The Quality of Democracy: The Ambiguous Virtues of Accountability*, Institutul Universitar European, 2003, pp.2, <http://www.iue.it/SPS/People/Faculty/CurrentProfessors/PDFfiles/SchmitterPDFfiles/Accountability.pdf>

² Beetham, David, Bracking, Sarah, Kearton, Iain, Weir Stuart, *International IDEA Handbook on Democracy Assessment*, în Magone, Jose M., *The Quality of Portuguese Democracy in the European Union*, http://www.25abril.org/docs/congresso/democracia/02.14-Jose%20Magone_THE%20QUALITY%20OF%20PORTUGUESE%20DEMOCRACY%20IN%20THE%20EUROPEAN%20UNION.pdf

Referitor la conceptul de europeanizare, în afara de definirea acestuia, trebuie evidențiat în această parte și modul în care europeanizarea influențează calitatea democrației.

Pentru început voi defini conceptul de europeanizare astfel: „un set de două procese interconectate: primul este un proces în care forțele naționale politice, economice, sociale dau naștere unui nou cadru politic european la nivel supranational și instituțional, al doilea este un proces în care dinamica socială, politică, economică a Uniunii Europene devine o parte importantă a discursului politic, a identităților, a structurilor de reprezentare, a instituțiilor și politicilor publice la nivel național, sub-național, regional.”¹

O asemenea conceptualizare a europeanizării este necesară pentru a avea o privire de ansamblu asupra acestui fenomen, însă în cadrul acestei cercetări va fi analizat cel de al doilea proces la care face referire definiția de mai sus.

O astfel de definiție nu este însă suficientă pentru cadrul acestei cercetări. Tocmai de aceea trebuie evidențiate și modalitățile concrete prin care dinamica socială, politică și economică a Uniunii Europene acționează asupra nivelului național.

În primul rând trebuie evidențiate câteva aspecte ale procesului de integrare europeană care acționează asupra nivelului național. Menționez că voi apela la identificarea celor necesare în această cercetare, deși există și altele. Unul dintre acestea este importanța îndeplinirii criteriilor de la Copenhaga. Diferiți autori au evidențiat faptul că, prin intermediul impunerii acestor criterii, Uniunea Europeană încurajează „dezvoltarea democrației și a sistemelor politice deschise.”²

---

¹ Graziano, Paolo, *Europeanisation or globalisation? An empirical insight from the Italian case*, http://www.essex.ac.uk/ecpr/standinggroups/yen/paper_archive/1st_yen_meet_papers/graziano2001.pdf

² Grabbe, Heather, How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity, *Journal of European Public Policy*, 8:6 Decembrie, pp.1014

Un alt mod prin care dinamica politica si economica a Uniunii Europene actioneaza asupra nivelului national este aquis-ul comunitar, sau mai bine spus transpunerea acestuia si a politicilor Uniunii in statele in curs de aderare. Instrumentul care ajuta la reliefarea acestui aspect sunt rapoartele Comisiei Europene care arata gradul de respectare a conditiilor aderarii si a progreselor facute. Acestea pot actiona fie ca stimulent negativ, fie ca stimulent pozitiv, in functie de rezultatele tarilor in curs de aderare.¹

Acestea sunt asadar mecanismele procesului de europeanizare care vor fi luate in considerare in analiza de mai jos.

Cadrul metodologic:

Pentru a putea analiza impactul europeanizarii asupra calitatii democratiei in Romania trebuie luati in calcul anumiti indicatori. Deoarece un studiu asupra calitatii democratiei in Romania pre si post-aderare nu a fost efectuat, voi folosi doua seturi de date: cele oferite de Banca Mondiala si cele oferite de FreedomHouse. Deoarece metodologiile prin care sunt culese cele doua seturi de date difera, pe baza acestor date voi intreprinde o analiza explicativa in functie de scorurile obtinute pentru indicatorii alesi.

In cazul calitatii democratiei, am vorbit despre trei dimensiuni care trebuie luate in calcul atunci cand se doreste cuantificarea gradului de calitate al democratiei. Aceste dimensiuni sunt de asemenea insotite de anumiti indicatori. Desi acesti indicatori sunt evidentiati in studiul elaborat de catre David Beetham *et. al*², in cadrul acestei cercetari voi alege indicatorii care

---

¹ Grabbe, Heather, How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity, *Journal of European Public Policy*, 8:6 Decembrie, pp.1015, 1021

² Beetham, David, Bracking, Sarah, Kearton, Iain, Weir Stuart, *International IDEA Handbook on Democracy Assessment*, în Magone, Jose M., *The Quality of Portuguese Democracy in the European Union*, http://www.25abril.org/docs/congresso/democracia/02.14-Jose%20Magone_THE%20QUALITY%20OF%20PORTUGUESE%20DEMOCRACY%20IN%20THE%20EUROPEAN%20UNION.pdf

au putut fi cuantificați de-a lungul timpului în conformitate cu datele extrase din cele două surse mai sus menționate.

Astfel, pentru dimensiunea reprezentativitate și responsabilitate publică a celor ce guvernează am ales următorii indicatori: eficacitatea guvernării – înțeleasă ca și calitatea formulării și implementării politicilor, calitatea serviciilor publice¹ - și minimizarea corupției.

Pentru dimensiunea societate civilă și participarea cetățenilor am ales următorul indicator: participarea politică, și anume gradul în care cetățenii pot participa la selectarea liderilor politici, libertatea de asociere și de expresie.²

Pentru dimensiunea cetățenie, domnia legii și drepturi am ales următorii indicatori: respectarea drepturilor civile, respectarea drepturilor politice, domnia legii.

Trebuie menționat faptul datorită unor dificultăți metodologice cercetarea va viza anii 1996-2005, ani pentru care există date.

De asemenea în analiza evoluției acestor indicatori pentru perioada 2000-2005 voi analiza raporturile Comisiei Europene și impactul acestora asupra modificării sau nu a acestor indicatori.

Analiza:

În ceea ce privește analiza impactului europeanizării asupra calității democrației în România aceasta se va împărți în două părți. Prima parte va analiza evoluția calității democrației în perioada de dinaintea negocierilor de aderare la Uniunea Europeană, iar cea de a doua parte evoluția acesteia în perioada negocierilor. Am ales această metodă de analiză deoarece doresc

---

¹ Kaufmann, Daniel et. all, *Governance Matters V: Aggregate and Individual Governance Indicators for 1996-2005*, 2006, http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/1740479-1150402582357/2661829-1158008871017/gov_matters_5_no_annex.pdf

² Kaufmann, Daniel et. all, *Governance Matters V: Aggregate and Individual Governance Indicators for 1996-2005*, 2006, http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/1740479-1150402582357/2661829-1158008871017/gov_matters_5_no_annex.pdf

a observa dacă în prima perioadă indicatorii aleși s-au modificat în funcție de o altă variabilă neluată în calcul, și dacă putem vorbi despre impactul europeanizării și măsura în care aceasta a avut efecte asupra calității democrației în perioada negocierilor cu Uniunea Europeană.

În ceea ce privește perioada 1990-1996 în afara lipsei datelor cantitative pentru analiza indicatorilor există și un al doilea motiv pentru care această perioadă nu a fost luată în calcul. Acesta se referă la faptul că pentru această perioadă regimul democratic din România a fost considerat ca fiind parțial liber¹. În condițiile în care dorim să vorbim de calitatea democrației utilizând indicatorii propuși și luând în considerare cele spuse mai sus, se poate afirma că în cazul întreprinderii unei asemenea analize pentru perioada 1990-1996, aceasta nu numai că ar fi dificil de întreprins, dar nu ar avea nici o relevanță. Caracterizarea unui regim democratic ca fiind parțial liber este o dovadă a faptului că și calitatea acestui regim este îndoielnică, iar o astfel de analiză ar fi foarte puțin probabil de a putea fi luată în calcul în contextul ipotezei propuse la început.

Un alt considerent care trebuie luat în calcul este faptul că România a depus cererea de a deveni membră a Uniunii Europene în 1995, iar în 1998 Comisia Europeană publică un „Raport periodic privind progresele înregistrate de România în vederea aderării”.² Mai mult decât atât la Consiliul European de la Helsinki din 1999 este decisă începerea negocierilor României cu UE, negocieri ce încep în februarie 2000.³ Se poate afirma așadar că și această perioadă 1996-2000 este una caracterizată de eforturi depuse din partea României de a adera la Uniunea Europeană, dar nu putem introduce pentru această perioadă variabila europeanizare ca având impact asupra calității democrației în România deoarece pentru aceasta

---

¹ A se vedea datele FreedomHouse:
<http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw/FIWAIScores.xls>

² <http://www.eic.ro/Dosar%20UE%20RO.pdf>

³ ibidem

perioada nu au fost declansate mecanismele procesului de europenizare prezentate in partea teoretica.

Perioada 1996-2000 a fost caracterizata de prezenta unui guvern de coalitie CDR-PD-UDMR. Aceasta coalitie a luat nastere din dorinta formarii unei majoritati parlamentare, insa faptul ca aceste partide se revendicau de la agende politice diferite a dus la prezenta a numeroase conflicte in interiorul acestei coalitii. Acesta a fost motivul pentru care deciziile au fost luate cu dificultate si pentru care adaptarea coalitiei la mediu a fost inexistentă. Avand ca punct de plecare aceasta consideratie, voi analiza in continuare indicatorii propusi pe parcursul acestor patru ani.

In ceea ce priveste analiza dimensiunii reprezentativitate si responsabilitate publica a celor ce guverneaza, voi urmări evolutia celor doi indicatori propusi: eficacitatea guvernării si minimizarea coruptiei. In cazul gradului eficacitatii guvernării acesta a crescut de la 17,1% in 1996 la 24,9% in 1998 si la 26,8% in 2000.¹ In privinta acestei cresteri a gradului eficacitatii guvernării, desi aproape nesemnificativa pentru perioada 1998-2000, este de luat in considerare faptul ca din 1996 pana in 1998 gradul eficacitatii guvernării a crescut. Aceasta crestere, desi se poate citi in cheia eforturilor intreprinse pentru a reusi deschiderea procesului de negociere cu Uniunea Europeana, nu poate fi corelata strict cu acest proces.

In privinta minimizării coruptiei se poate observa un aspect ce sustine cele afirmate mai sus. Astfel, daca pentru 1996 gradul controlului asupra fenomenului de coruptie era de 51,2%, in 1998 acesta scade dramatic la 41,2% si este de asemenea pe o panta descendenta in 2000, 38,7%.²

Monitorizarea acestor indicatori releva faptul ca desi eficacitatea guvernului a fost in crestere, in aceasta perioada gradul de coruptie a crescut simtitor, de

---

¹ http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/country_report.asp?countryid=186

² http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/country_report.asp?countryid=186

aici și rezerva privind un presupus impact al unui proces incipient de europenizare.

În ceea ce privește evoluția indicatorului participarea politică, pentru cea de-a doua dimensiune se observă o creștere, de la 50,5% în 1996 la 53,6% în 1998 și la 58,5% în 2000.¹

Pentru cea de-a treia dimensiune evoluția indicatorilor a fost după cum urmează: respectarea drepturilor civile este un indicator ce rămâne constant în această perioadă, obținând scorul 2 (unde 1 reprezintă respectarea acestora în cea mai mare măsură, iar 7 în cea mai mică măsură)²; respectarea drepturilor politice este un indicator ce se află în creștere din 1996 când România obținuse un scor 3, iar apoi se menține la un scor de 2 până în 2000³. În ceea ce privește domnia legii și aceasta se află în creștere de la 44,5% în 1996, la 45,7% în 1998 și la 47,1% în 2000⁴, însă această creștere nu este una semnificativă.

Ceea ce se poate concluziona având în vedere evoluția indicatorilor în perioada 1996-2000 este că deși a existat o tendință de creștere per total a calității democrației în România această nu a fost una considerabilă.

În acest moment este important a aduce în discuție rapoartele Comisiei Europene din 2000 până în 2005 privind evoluția României. Voi prezenta evaluările și recomandările Comisiei Europene pentru acești ani în funcție de indicatorii analizați mai sus pentru a vedea dacă a existat vreo evoluție a acestora în funcție de recomandările Comisiei. Acest lucru este necesar deoarece așa cum am prezentat în cadrul teoretic aceste rapoarte reprezintă instrumente prin care acționează procesul de europenizare.

---

¹ ibidem

² <http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw/FIWAllScores.xls>

³ ibidem

⁴ http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/country_report.asp?countryid=186

Raportul Comisiei din 2000 a reliefat în primul rând faptul că „procesul decizional la nivel guvernamental este unul slab”¹, să nu uităm faptul că eficacitatea guvernamentului pentru 2000 era de 26,8% și aceasta se datora în principal unei practici consacrate a legiferării prin ordonate de guvern, în special ordonante de urgență. Schimbarea care se observă la acest indicator se produce o dată cu anul 2002, când eficacitatea guvernamentului a crescut la 47,8%, adică de aproximativ două ori. Având în vedere faptul că deși rapoartele Comisiei au în principal caracter de recomandări, totuși, dacă aceste recomandări nu sunt luate în calcul probabilitatea de continuare a negocierilor este nulă și, mai mult decât atât, îndeplinirea eficientă a recomandărilor Comisiei este una dintre condiționalitățile aderării la Uniunea Europeană. Voi analiza în continuare recomandările aduse de Comisie pentru a vedea dacă a existat o evoluție ascendentă a acestui indicator.

Raportul din 2002 al Comisiei Europene este în principal tot unul critic la adresa eficacității guvernantei, deoarece aceasta consideră că „trebuie redus numărul de ordonante guvernamentale și sporită capacitatea de examinare legislativă a Parlamentului”². Ceea ce se poate observa la această recomandare nu este atât poziția critică, ci mai degrabă reliefați faptul că măsurile pe care aceasta le recomandă sunt unele care tin mai degrabă de calitatea procesului. Astfel, unul din lucrurile care trebuie scoase în evidență este că procedura legiferării prin ordonante de urgență nu numai că încalcă un principiu fundamental al calității democrației: responsabilitatea publică, dar scade de asemenea încrederea cetățenilor în actul guvernării, sub aspectul transparenței procesului decizional. Nu numai că această recomandare a trebuit luată în considerare, dar a și dus indirect la îmbunătățirea gradului de eficiență al guvernării, acesta crescând la 54,1% în

---

¹ EVALUĂRI DIN RAPOARTELE COMISIEI EUROPENE PRIVIND ROMANIA PE ANII 2000, 2001 ȘI 2002 , http://www.mie.ro/_documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm

² ibidem

2003 și rămânând constant și în 2004 și crescând la 56,9% în 2005. Mai mult decât atât, în 2003 au fost create noi instituții cu scopul de a asigura o mai bună funcționare a guvernării, precum Autoritatea Națională de Control care avea rolul de supraveghere și coordonare a celorlalte instituții.¹ În plus, au fost create instituții pentru realizarea integrării în Uniunea Europeană, precum Comitetul Executiv pentru Integrare Europeană. Ceea ce se poate observa este impactul pe care procesul de europeanizare l-a avut, cel puțin până la acest moment din punct de vedere instituțional. Putem vorbi aici de un efect al europeanizării, anume: crearea de noi structuri instituționale sau modificarea acestora și de o dezvoltare instituțională ca efect al europeanizării și a necesității acestora în contextul cerințelor Uniunii Europene.² Acest lucru poate fi evidențiat și de apariția altor organisme instituționale pe parcursul acestor ani: Cancelaria Primului Ministru, Unitatea pentru Politici Publice în cadrul SGG³ sau de modificarea funcționării unor instituții precum Parlamentul României, prin revizuirea Constituției în 2003. Crearea acestor noi instituții prezintă importanța nu numai din perspectiva transparenței procesului decizional, dar și din perspectiva constientizării importanței responsabilității publice în fața cetățenilor privind adoptarea și implementarea politicilor publice (în acest sens trebuind înțeleasă și apariția Unității pentru Politici Publice).

Concluzionând, în baza celor arătate mai sus se poate spune faptul că evoluția ascendentă a indicatorului eficacitate a guvernării a fost influențată de procesul de europeanizare. Trebuie să vedem însă și cum poate fi citită

---

¹ Prezentare comparativă, pe criterii de aderare și capitole de negociere, a progreselor evidențiate în

Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind România, pe anii 2002 și 2003, http://www.mie.ro/_documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm

² Grabbe, Heather, How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity, *Journal of European Public Policy*, 8:6 Decembrie, pp.1014

³ Prezentare comparativă, pe criterii de aderare și capitole de negociere, a progreselor evidențiate în

Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind România, pe anii 2003 și 2004, http://www.mie.ro/_documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm

aceasta influență. Astfel, deși crearea acestor instituții a dus la o creștere calitativă pe termen scurt, prin prisma necesității luării acestor măsuri pentru o evoluție mai rapidă a procesului de negociere spre finalitatea sa: aderarea la Uniunea Europeană, trebuie văzută și măsura în care a fost constientizată importanța acestor decizii la nivel național. Astfel întrebarea care se pune aici este dacă impactul pe care l-au avut mecanismele europenizării asupra acestui indicator este unul ce se va menține în timp. Cu alte cuvinte dacă ceea ce am reliefat ca fiind o îmbunătățire a calității democrației, cel puțin din perspectiva acestui indicator, este una rezultată dintr-un proces „top-down” atunci mai putem pune problema de calitate a democrației din punct de vedere al responsabilității publice a guvernanților?

În continuare voi analiza cel de-al doilea indicator al primei dimensiuni, și anume: minimizarea corupției. Trebuie precizat aici faptul că rapoartele Comisiei Europene din 2000 și până în 2005 au evidențiat corupția ca fiind unul din elementele greu de minimizat și eforturile insuficient de eficiente pentru combaterea corupției. Cu toate acestea au existat câteva măsuri importante de menționat în încercările de combatere a corupției. În 2002 Parchetul Național Anti-Corupție devine operațional, în 2004 Serviciul independent pentru protecție și anticorupție este transformat în Direcția generală pentru protecție și anticorupție (DGPA) și, pentru prima dată, este obligat să prezinte rapoarte de activitate Parlamentului.¹ Se observă și la acest indicator o creștere de la 38,7% în 2000, la 44,1% în 2002, 50% în 2003 și 51,7% în 2005.² Deși putem nota înregistrarea unei creșteri a acestui indicator, trebuie să sesizăm și aici faptul că vorbim despre schimbări

---

¹ Prezentare comparativă, pe criteriile de aderare și capitole de negociere, a progreselor evidențiate în

Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind România, pe anii 2002 și 2003, http://www.mie.ro/documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm, Prezentare

comparativă, pe criteriile de aderare și capitole de negociere, a progreselor evidențiate în

Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind România, pe anii 2003 și 2004,

² http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/country_report.asp?countryid=186

institucionale. Ceea ce trebuie evidențiat, inclusiv pentru acest indicator, este modul în care au fost luate aceste măsuri, și anume de sus în jos.

Impactul europeanizării deși a existat în privința acestei dimensiuni – eficacitatea guvernământului, a fost unul cauzat de decizii luate la nivel înalt. Deși statistic acești indicatori s-au aflat pe o curbă ascendentă din punctul de vedere al calității procesului care a dus la acest lucru, acesta este unul periculos pe termen mediu și lung. Asimilarea dinamicii politice și sociale a Uniunii Europene la nivel național se poate spune că a fost mai degrabă una de formă decât de fond în cazul României.

În ceea ce privește indicatorul pentru cea de-a doua dimensiune: participarea politică se poate observa un trend descendent, una din cauze putând fi cea enunțată mai sus, și anume realizarea procesului de europeanizare în România de sus în jos. Astfel de la un grad de participare politică de 58,5% în 2000 și 2002 am ajuns la unul de 58% în 2003 și 2004, și la unul de 56,5% în 2005.¹

În ceea ce privește indicatorii pentru cea de-a treia dimensiune, cei ce se referă la respectarea drepturilor civile și a celor politice s-au menținut la scorul de 2 pe toată perioada 2000-2005.²

În ceea ce privește indicatorul domnia legii acesta a fost în descreștere de la 49,5% în 2002, la 48,1% în 2003, 46,6% în 2004 și 45,4% în 2005. Deși rapoartele Comisiei au evidențiat numărate nereguli în domeniul justiției au existat câteva îmbunătățiri, ca de exemplu eliminarea puterii discreționare a Procurorului General al României de a introduce recurs extraordinar împotriva hotărârilor judecătorești în materie civilă.³

---

¹ ibidem

² <http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw/FIWAIScores.xls>

³ Prezentare comparativă, pe criteriile de aderare și capitole de negociere, a progreselor evidențiate în Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind România, pe anii 2002 și 2003, http://www.mie.ro/documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm, Prezentare comparativă, pe criteriile de aderare și capitole de negociere, a progreselor evidențiate în

Ceea ce este de remarcat aici este însă faptul că inclusiv aceste hotărâri care au fost luate la nivel central nu au avut un impact asupra creșterii gradului în care este percepută domnia legii în România. Să nu uităm faptul că pentru România, acum stat membru al Uniunii Europene, poate fi oricând activată clauza de salvagardare pe Justiție și Afaceri Interne.

Concluzii:

Analizând cele două perioade de referință: 1996-2000 și 2000-2005 am putut observa faptul că europenizarea a fost un factor important în creșterea gradului calitatii democrației în România.

Ceea ce am dorit să evidențiez pe parcursul acestei analize a fost faptul că deși există o parte pozitivă a impactului europenizării în România, trebuie să fim atenți și la aspectul negativ al acestui lucru.

În primul rând trebuie notat faptul că în cadrul procesului de europenizare stimulentele folosite au fost mai degrabă unii negativi, care au rezultat în adoptarea unor măsuri venite de sus în jos. Aceste măsuri deși au dus la o creștere a unora dintre indicatori au dus și la o scădere a altora, printre care, poate cel mai important, domnia legii.

Acest lucru evidențiază faptul că atenția trebuie atrasă spre procesul în care europenizarea este înțeleasă în statele în curs de aderare. Înțelegerea acestuia ca un proces numai de sus în jos poate cauza pe termen lung și mediu dificultăți considerabile.

Bibliografie:

1. Schmitter, Phillippe C., *The Quality of Democracy: The Ambiguous Virtues of Accountability*, Institutul Universitar European, 2003,
<http://www.iue.it/SPS/People/Faculty/CurrentProfessors/PDFFiles/SchmitterPDFfiles/Accountability.pdf>
2. Beetham, David, Bracking, Sarah, Kearton, Iain, Weir Stuart, „International IDEA Handbook on Democracy Assessment”, in Magone, Jose M., *The Quality of Portuguese Democracy in the European Union*,
http://www.25abril.org/docs/congresso/democracia/02.14-Jose%20Magone_THE%20QUALITY%20OF%20PORTUGUESE%20DEMOCRACY%20IN%20THE%20EUROPEAN%20UNION.pdf
3. Graziano, Paolo, *Europeanisation or globalisation? An empirical insight from the italian case*,
http://www.essex.ac.uk/ecpr/standinggroups/yen/paper_archive/1st_yen_meet_papers/graziano2001.pdf
4. Grabbe, Heather, „How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity”, *Journal of European Public Policy*, 8:6 Decembrie
5. Kaufmann, Daniel et. all, *Governance Matters V: Aggregate and Individual Governance Indicators for 1996-2005*, 2006,
http://siteresources.worldbank.org/INTWBIGOVANTCOR/Resources/1740479-1150402582357/2661829-1158008871017/gov_matters_5_no_annex.pdf
6. <http://www.eic.ro/Dosar%20UE%20RO.pdf>
7. http://info.worldbank.org/governance/kkz2005/country_report.asp?countryid=186
8. <http://www.freedomhouse.org/uploads/fiw/FIWAllScores.xls>
9. EVALUARI DIN RAPOARTELE COMISIEI EUROPENE PRIVIND ROMANIA PE ANII 2000, 2001 SI 2002 ,
http://www.mie.ro/documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm
10. Prezentare comparativa, pe criteriile de aderare si capitole de negociere, a progreselor evidentiate in Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind Romania, pe anii 2002 si 2003,
http://www.mie.ro/documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm

11. Prezentare comparativa, pe criteriile de aderare si capitole de negociere, a progreselor evidentiata in Rapoartele periodice ale Comisiei Europene privind Romania, pe anii 2003 si 2004,
http://www.mie.ro/documente/dialog_Ro_UE/documente_raportare_CE.htm

Partide și platforme eurosceptice în Europa Occidentală versus Centrală și de Est

Madalina Rădulescu

iulie 2007

Eurosceptic Parties and Platforms in Western Europe versus Central and Eastern Europe

Abstract: This project will analyse the emergence of euroscepticism in parties and political platforms, in Western Europe relative to Central and Eastern Europe. I presented the emergence of euroscepticism and theoretical concepts of it. I have analysed the most important parties and eurosceptic platforms from Western Europe, considering countries like Great Britain, France, Italy, Germany and Austria. Starting from the study realised by Paul Taggart and Aleks Szczerbiak, I analysed the manifestation of euroscepticism in countries like Bulgaria, Slovenia, Lithuania, Poland, Romania, Latvia, Estonia, Slovakia, Czech Republic, Hungary. I followed the main differences existing at the parties' level and political platforms from the both sides of Europe proceeding from six assumptions of the two authors', starting from Western experience. Then, I presented the European context, in order to explain the main causes of euroscepticism's rising and to make some predictions regarding the future evolution of eurosceptic manifestations in Central and Eastern Europe. Eventually I proposed to analyse the hypothesis that states there is a correlation between the emergence of eurosceptic parties and political platforms and the patterns of party competition, and also, euroscepticism is characteristic for opposition parties. The implications of this assertion are : parties' position about the integration are affected by the party interest, the strategy adopted by the competitors or by opposition's potential.

Keywords: euroscepticism, political platforms, parties, opposition

Abstract: Aceasta lucrare isi propune realizarea unei analize asupra emergentei euroscepticismului la nivelul partidelor si platformelor politice, in Europa Occidentala, comparativ cu cea Centrala si de Est. Am prezentat emergenta curentului eurosceptic si fundamentele teoretice ale conceptului. Am analizat, principalele partide si platforme eurosceptice din Europa Occidentala, oprindu-ma asupra unor tari precum Marea Britanie, Franta, Italia, Germania si Austria. Pornind de la studiul realizat de Paul Taggart si Aleks Szczerbiak, am analizat manifestarea euroscepticismului in 10 state din centrul si estul Europei, Bulgaria, Slovenia, Lituania, Polonia, Romania, Letonia, Estonia, Slovacia, Republica Ceha si Ungaria (in curs de aderare, in momentul realizarii studiului mentionat). Am urmarit principalele diferente conturate la nivelul partidelor si platformelor politice din cele doua parti ale Europei, pe baza a 6 asumptii, formulate de cei 2 autori, pornind de la experienta occidentala. Am prezentat, apoi, contextul european, pentru a explica principalele cauze ale aparitiei euroscepticismului si a face o serie de predictii privind evolutia viitoare a manifestarilor eurosceptice din Europa centrala si estica.

Mi-am propus, apoi, sa analizez argumentul potrivit caruia emergenta partidelor si platformelor eurosceptice este corelata cu pattern-urile competitiei partinice si euroscepticismul este caracteristic mai ales partidelor de opozitie. Implicatiile acestei afirmatii sunt ca pozitiile partidelor relativ la procesul integrarii europene sunt influentate de interesele partinice, strategia adoptata de competitori, alternanta la guvernare sau potentialul de coalitie.

Cuvinte cheie: euroscepticism, platforme politice, partide, opozitie

Originea euroscepticismului:

Susan Milner sustinea, intr-un articol din “European Integration”, ca termenul “euroscepticism” isi are originea in discursul britanic, iar baza politica, in referendumurile asupra Tratatului de la Maastricht, din Olanda si Franta, ce au deschis drumul discursului politic si academic asupra importantei procesului integrarii. Temerile euroscepticilor au fost formulate explicit in

discursul ținut de Margaret Thatcher la Colegiul Europei, în Bruges, pe 20 septembrie 1988, critic la adresa birocratiei excesive, a Uniunii Economice și Monetare, a Politicii Agricole Comune și a protectionismului. Inițial un curent vest-european, euroscepticismul s-a extins, treptat, în Europa Centrală și de Est. Autoarea subliniază importanța sistemelor de partide și a anumitor factori sociali asupra atitudinii eurosceptice.

Analiza teoretică:

Curentul eurosceptic desemnează, în sens general, neîncrederea față de politicile, mecanismele și instituțiile Uniunii Europene. Putem diferenția între euroscepticismul de tip “hard”, ce reflectă atitudinea ostilă față de ideea integrării europene, respingerea *a priori* a întregului proces economic și politic european și opoziția față de aderarea sau calitatea de membru al Uniunii Europene, bazată pe convingerea că acesta este fondată pe valori ce intră în contradicție cu cele proprii, respectiv euroscepticism “soft”, ce exprimă obiecții limitate, punctuale, pe probleme specifice, putând fi subdivizat, la rândul său, în euroscepticism centrat pe politici și euroscepticism național. Primul se referă la opoziția față de măsurile menite a crește gradul de integrare economică și politică sau la anumite extinderi ale competențelor Uniunii Europene, fiind puternic corelat contextului spațial și temporal, și problemelor prioritare pe agenda politică internă sau externă a unei țări. În cazul noilor membrii, dincolo de compatibilizarea cu acquis-ul comunitar, se impune particularizarea anumitor prevederi (agricultura în Polonia sau existența unor centrale nucleare, în Bulgaria sau Lituania). Euroscepticismul național implică apelul la retorica apărării interesului național, fiind, de asemenea, compatibil cu ideea proiectului european în ansamblul său. Cele două tipuri de euroscepticism “soft” nu sunt mutual exclusive, ele putându-se intersecta, precum în sloganul Partidului Conservator din Marea Britanie, în alegerile pentru Parlamentul European,

“In Europe, but not run by Europe” (“In Europa, dar nu condusi de Europa”), exprimand, deopotriva, interesul national si reticenta fata de trecerea la moneda unica.¹ Platformele partidelor politice eurosceptice imbină dimensiunea “hard” (componenta ideologica) cu cea “soft” (strategia propusa). Euroscepticismul poate exercita, deopotriva, efecte dezirabile, atunci cand atrage atentia asupra unor posibile probleme ale proiectelor Uniunii Europene, si indezirabile, putand constitui un factor de franare a integrării europene.

Partide si platforme eurosceptice in Europa Occidentala:

In Franta, platforme eurosceptice pot fi identificate la nivelul Partidului Muncitorilor (condus de Jean-Pierre Chevenement) si partidul Comunist Francez. Jean Marie LePen, liderul Frontului National, de extrema dreapta si independentul Philippe de Villiers se opun aderării Turciei. J.M. LePen se opune si politicii agricole comune pledand pentru masuri protectioniste. Jean Marie Le Pen, puternic eurosceptic, denunta imigratia, ca fiind principala vinovata de decaderea pe plan economic si propune sistarea fondurilor destinate imigrantilor. Francois Bayrou, liderul UDF se auto-defineste drept crestin-democrat si este adeptul unei Europe federale.

In Italia, principalii reprezentanti al euroscepticismului sunt Partidul Comunistilor Italiani si Liga Nordului, in frunte cu Umberto Bossi, critice la adresa imigratiei si a globalizării, ele cumuland 11 locuri din cele 78 in Parlamentul European.

Partidul Conservator are viziunea cea mai pregnant eurosceptica din Marea Britanie. Anterior guvernării Blair, acesta a adoptat o atitudine rezervata fata de proiectele europene, CEC-ul britanic constituind un exemplu de incercare de recuperare a contributiei semnificative la bugetul UE. Euroscepticismul

---

¹ Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe* adaptare, pag. 10-11

britanic este cel mai puternic reprezentat de conservatori, urmați de laburisti, divizați în facțiuni pro și contra-extinderii procesului de integrare. Un exemplu de euroscepticism laburist îl constituie grupul «Labour against the Euro» format de un facțiune minoritară din Parlamentul European, cu scopul de a critica impunerea monedei unice. Un al treilea partid eurosceptic este PIRU (Partidul Independentei Regatului Unit, ce a intrunit 16,9% din voturi la alegerile pentru Parlamentul european din 2004), ce propune renunțarea la calitatea de membru al UE.

În Germania, Partidul Crestin-Democrat, deși anterior pro-european, și-a manifestat îngrijorarea cu privire la criza traversată de Uniunea Europeană. Principalele partide euro-sceptice sunt cel National Democrat, Mișcarea Solidară pentru Drepturi Civile (critică la adresa adoptării monedei unice care va destabiliza economia) și Partidul Comunist German (adept al retragerii din UE și NATO). Cel mai eurosceptic partid din Austria este Partidul Libertății, ce vede integrarea ca fiind o amenințare la adresa intereselor naționale criticând emigrarea și transferul de competente de la nivel național la cel supranational. Partidul Verzilor a abandonat euroscepticismul în favoarea unei abordări pro-europene.

Pe de altă parte, Uniunea Europeană beneficiază de sprijinul Spaniei, Portugaliei, Greciei și Irlandei, unde integrarea a generat o creștere spectaculoasă a standardului de viață.

Manifestarea euroscepticismului la nivelul partidelor din țările candidate UE din Europa Centrală și de Est:

Paul Taggart și Aleks Szczerbiak elaborează o serie de 6 propoziții (primele 3, derivate din experiența statelor vest-europene, ultimele, din cea a statelor central și est-europene), aplicabile celor 10 state pe atunci, în curs de aderare.

1. Distribuția euroscepticismului pe spectrul politic nu poate fi definită ca fiind “de stânga” sau “de dreapta”, el putând fi exprimat de partide cu poziții ideologice diferite.
2. Exprimarea euroscepticismului este corelată cu poziția partidelor în sistem. Partidele aflate la guvernare sau cele cu potențial de coaliție vor evita pozițiile eurosceptice, pentru a evita pierderea beneficiilor date de calitatea de membru al Uniunii Europene, în vreme ce formațiunile politice periferice sau de opoziție vor adopta aceste poziții, din motive tactice sau strategice, stimulate fiind de absența costurilor.
3. Nivelul euroscepticismului partidelor nu e corelat, în mod necesar, euroscepticismului popular.
4. Existența unei legături între perspectivele de aderare ale unei țări și nivelul euroscepticismului, aparând un proces de negociere pe plan intern, între elitele politice și populație, pentru adaptarea la cerințele Comisiei Europene. Euroscepticismul crește în țările candidate în care aderarea este percepută ca fiind iminentă, comparativ cu cele unde se conturează drept mai îndepărtată în timp, datorită costurilor aderării, care devin mai evidente.
5. Datorită consensului general asupra importanței aderării și a depășirii mostenirii comuniste, euroscepticismul “soft” (legat de reforme economice, politice și instituționale) este mai susceptibil să se manifeste în țările candidate decât cel “hard”.
6. Emergența euroscepticismului la nivelul partidelor este mai probabilă în statele care și-au dobândit recent independența (cu identitate națională fragilă, unde o instanță supra-națională este percepută drept o amenințare), comparativ cu cele stabile.¹

Potrivit lui Taggart și Szczerbiak, euroscepticismul la nivelul partidelor poate fi analizat prin: distribuția opiniilor privind integrarea europeană în rândul

---

¹ Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe* adaptare, pag. 11-14

membrilor și al susținătorilor partidelor, distribuția opiniilor privind procesul integrării la nivelul elitelor partidului (parlamentari în special), prin metoda anchetei, analiza programelor politice, ce permite comparația inter-stratala și anchetele realizate de experți. Ultimele ridică o problemă metodologică: tendința respondenților de a exagera diferențele dintre partide, dublată de excluderea partidelor mici.

Datele analizei celor doi autori confirmă prezența euroscepticismului la nivelul partidelor din țările central și est-europene. Bulgaria constituie o excepție, întrucât aici nu au fost identificate partide eurosceptice, în sens hard sau soft (chiar dacă există o serie de reticente privind regimul vizelor sau centrala nucleară de la Kozloduy).

În cazul României, singurele partide eurosceptice identificate sunt cel Social-Democrat, afectat de liberalizarea economică și de piața unică și PRM, de factură naționalistă. Estonia ilustrează cea mai puternică reprezentare a euroscepticismului „hard”, prin poziția Partidului Viitorului Estoniei, dublată de cea a Partidului Republican și a Partidului Creștinilor. Acestor formațiuni li se adaugă Partidul de Centru – principalul reprezentant al opoziției. Celelalte 2 state baltice manifestă euroscepticism soft, prin Alianța Social-Democrată, Uniunea Conservatoare și Partidul pentru Drepturile Omului (Letonia) și Partidul de Centru, respectiv, Partidul Tărănesc (Lituania). În Republica Cehă, Partidul Comunist al Boemiei și Moraviei a adoptat o poziție eurosceptică hard în 1999, în vreme ce Partidul Republican și Partidul Civic Democrat reprezintă ramura „soft”. Euroscepticismul ungar hard era reprezentat de Partidul pentru Dreptate și Viață și Partidul Muncitorilor, iar cel soft, de 2 partide aparținând coaliției aflate la guvernare în acea perioadă, FIDESZ. În Polonia, Partidul Uniunea Națională Catolic-Naționalist Creștină și Partidul Tărănesc Polonez și Mișcarea pentru Reconstructia Poloniei manifestau euroscepticism de tip soft. În alegerile din 2000, Uniunea de Politică Reală a propus integrarea Poloniei în Asociația Nord-Americană a

Comertului Liber (NAFTA), ca o alternativă la UE, câștigând 1,43% din voturi. În Slovacia au fost identificate doar orientări soft, izvorate din apropierea față de Rusia și sistemul diferit de valori, precum Mișcarea pentru o Slovacie Democrată. În Slovenia (unicul stat din fostă Iugoslavie devenit membru) a existat o viziune consensuală asupra integrării europene. Studiul releva un nivel scăzut de euroscepticism, însumând 23,48% în cele 10 noi state membre.¹

Variatii comparative ale caracteristicilor partidelor și platformelor eurosceptice în Europa de Vest, respectiv Centrală și de Est:

Testarea validității primei asumții, privind distribuția pe axa electorală a partidelor eurosceptice, prin listarea acestora într-un tabel, a demonstrat că, spre deosebire de Europa Occidentală, există o tendință de concentrare a acestor formațiuni politice în dreapta axei.

Spre deosebire de Europa Occidentală, în Est și Centru partidele cu abordări eurosceptice sunt, deopotrivă, cele aflate la guvernare (Klaus în Slovacia, Orban în Ungaria și Uniunea Națională Creștină în Polonia), cu potențial de a accede la guvernare, foste membre ale unor coaliții guvernamentale sau reprezentante importante ale opoziției. Totuși, existența partidelor comuniste și euroscepticismul hard al partidelor periferice sunt argumente în sprijinul celei de-a doua afirmatii.

Tările cu cele mai ridicate rate de euroscepticism în rândul populației sunt: Letonia, Polonia, Cehia și Slovenia. Autorii demonstrează absența unei legături directe între opinia publică și pozițiile partidelor asupra procesului integrării, existând adesea raporturi inverse între acestea.

Cehia, Estonia, Ungaria, Polonia, Slovenia și Cipru au demarat negocierile în vederea aderării la Consiliul European de la Luxemburg, din 1997, lor adăugându-li-se, în 2000, Bulgaria, Letonia, Lituania, România, Slovacia și

---

¹Idem, adaptare, pag 17-19

Malta (grupul de la Helsinki). Studiul a infirmat existența unei corelații între perspectivele de aderare și nivelul euroscepticismului, însă autorii au descoperit prezența unor perspective de tip “hard” în toate statele pentru care aderarea se conturează drept iminentă.

Cea de-a cincea ipoteză a fost confirmată, nivelul euroscepticismului hard (1,4%) fiind mult inferior celui al euroscepticismului soft (21,1%), ceea ce releva existența unui consens semnificativ la nivelul elitelor politice, privind impactul pozitiv al aderării la UE.

Nu există un pattern al variației euroscepticismului, în funcție de dezvoltarea statului. Slovenia și Lituania, de exemplu, reprezintă state cu un grad scăzut de stabilitate, dar euroscepticism scăzut.

Rezumând, principalele diferențe între Europa Occidentală și cea Centrală și de Est în privința abordărilor eurosceptice se referă la: 1. O mai mare concentrare a partidelor eurosceptice în dreapta spectrului politic în Europa Centrală și de Est. Taggart și Szczerbiak explică acest fenomen pe 3 dimensiuni: faptul că nu există echivalența între noțiunile “stangă” și “dreapta” în Europa Occidentală, respectiv, Orientală; asocierea euroscepticismului oriental cu apărarea intereselor și identității naționale, apanaj al “dreptei”; o mai mare constrângere asupra dimensiunilor conflictuale în aceste sisteme politice.¹ 2. Cu excepția Partidului Viitorului Estonian, nici un partid nu se centrează exclusiv pe opoziția față de aderare. La vremea realizării studiului, statele vizate nu erau încă membrii UE, ceea ce explică faptul că acest aspect ocupă un loc secund în programul partidelor, comparativ cu partidele din state membre, precum Regatul Unit, Danemarca, Franța sau Germania. 3. Diferența cea mai semnificativă rezidă în absența euroscepticismului la partidele occidentale aflate la guvernare, comparativ cu cele orientale și centrale.

---

¹ Idem, adaptare, pag. 29

Context european:

În 2005, Uniunea Europeană s-a confruntat cu eșecuri multiple, care au agravat tensiunile interne, au afectat coeziunea comunitară și au declanșat o adevărată criză de identitate. Entuziasmul și solidaritatea generate inițial de extinderea Uniunii spre Est au fost înlocuite cu reticente față de noii veniți, cu dezacord asupra bugetului unional și cu paralizie politică. Respingerea Tratatului Constituțional de către electoratele din Franța și Olanda a constituit un eșec. Liderii europeni nu au reușit să convingă cetățenii că Proiectul de Constituție merita votul lor aprobator. Respingerea prin plebiscit a Tratatului Constituțional a creat incertitudine cu privire la continuarea procesului de integrare politică în cadrul UE și a produs o criză de identitate în Europa. Unii cetățeni vest-europeni consideră că noile state membre amenință să submineze "modelul social", bazat pe protecție față de globalizare și concurență.¹ Deși profundă, această criză nu este singulară în istoria UE, fiind precedată de numeroase neînțelegeri și dezacorduri între statele membre. Între dificultățile întâmpinate de Uniune amintim disensiunile bugetare. "Perspectivele financiare" ale UE sunt adoptate la intervale de 7 ani, în urma unui acord între Consiliul, Comisia și Parlamentul European. Pentru perioada 2006-2013, bugetul trebuia să fie aprobat în 2005. Neînțelegerile și acuzele reciproce dintre președintele francez Jacques Chirac și premierul britanic Tony Blair au făcut, însă, ca summit-ul de la Londra, din 2005, la care trebuia să se adopte noul buget să se soldeze cu un eșec.

Extinderea UE la 25, apoi 27 de membri a afectat funcționalitatea instituțiilor comunitare, impunându-se necesitatea adoptării unei Constituții care să le confere legitimitate și a unui mecanism procedural, care să eficientizeze procesul decizional.

---

¹ Filipescu, Nicolae, "Deruta temporară în Uniunea Europeană", *Revista* 22 nr. 835, adaptare

Se impune, deci, clarificarea obiectivelor politice ale procesului de integrare, împreună cu o serie de reforme economice și sociale. Tarile mari din Europa de Vest - Franța, Germania, Italia și Marea Britanie - vor trebui să-și definească poziția față de procesul extinderii și evoluția către integrare politică. În cadrul UE există contradicții reale în legătură cu extinderea viitoare, cu distribuirea resurselor și cu obiectivul integrării politice. Cu toate acestea, progresul integrării este o realitate incontestabilă. În mare parte, membrii UE au renunțat deja la o parte din suveranitate. Acordul Schengen are drept consecință dispariția frontierelor naționale ale statelor membre. Libera circulație pune sub semnul întrebării semnificația statutului de „minoritate națională”, iar discursurile naționaliste se perimează. Armatele se transformă în forțe multinaționale, nu actori naționali, nemăi apărând „granițele și integritatea teritorială” ale statelor de proveniență.

Statele din Centrul și Estul Europei percep birocrația cu care se confruntă Uniunea ca o amenințare la adresa economiei naționale. Mai mult, apare necesitatea instituirii unui sistem de vize pentru vecinii care nu au calitatea de membrii UE, acest lucru îngreunând schimburile comerciale și culturale. Uniunii i se reproșează, deopotrivă, incapacitatea de a manageria diversitatea etnică din această regiune a Europei.

„Nucleul franco-german, considerat „motorul integrationist al Europei”, a suferit o deteriorare de imagine în ultima decada. Jacques Chirac și Gerhard Schröder au preferat să-și dirijeze politica externă prin excluderea celorlalți membri. Amicitia „separată” cu Vladimir Putin, antipatia față de Statele Unite și încercările de distanțare față de NATO au contrariat țările din Europa Est-Centrală și Marea Britanie.”¹ Angela Merkel, noul cancelar german, are o poziție mult mai pro-europeană. Premierul italian Silvio Berlusconi a desfășurat o politică eurosceptică. Anglia manifestă ostilitate față de procesul extinderii către Estul Europei, respingerea Tratatului Constituțional în Franța

---

¹ Filipescu, Nicolae, „Europa Est-Centrală, între UE și SUA”, *Revista* 22 nr. 868

și Olanda venind ca o ușurare pentru ea. Succesorul lui Blair, Gordon Brown (desemnat ca noul lider al Partidului Laburist), este considerat și mai eurosceptic decât actualul prim-ministru.

Euroscepticismul ca apanaj al partidelor de opoziție:

Mi-am propus analizarea argumentului potrivit căruia emergența partidelor și platformelor eurosceptice este corelată cu pattern-urile competiției partinice și euroscepticismul este mai ales un apanaj al opoziției. Implicațiile acestei afirmații sunt că pozițiile partidelor relativ la procesul integrării europene sunt influențate de strategia adoptată de competitori, alternanța la guvernare sau potențialul de coaliție.

Taggart distinge 4 forme de manifestare a euroscepticismului: partide unidimensionale eurosceptice, partide protestatice cu viziuni eurosceptice și partide cu poziții eurosceptice, ce reflectă argumente de principiu, tactice și strategice împotriva integrării europene. Autorul susținea că platformele eurosceptice nu sunt în mod necesar produsul pozițiilor politice și valorilor partinice, ci și ale localizării relative pe axa electorală.¹

Radacinile euroscepticismului pot fi regasite în protestele anti-elitiste de factură populistă sau protestele împotriva politicii de tip “cartel” în democrațiile liberale. Acest lucru explică o gamă variată de tipuri de euroscepticism occidental, de la stânga socialistă până la dreapta populistă. Asocierea partidelor din opoziție cu euroscepticismul poate fi explicată prin tendința de a corela poziția contrară față de politicile guvernamentale cu cea față de instanțele supranationale.

Euroscepticismul în Europa Occidentală – corelarea cu orientarea ideologică, opoziția teritorială și strategia partidului:

---

¹ Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Parties, Opposing Europe: Party Systems and opposition to the Union, The Euro and Europeanisation*, adaptare, pag 10-11

Analiza emergentei euroscepticismului în Europa Occidentală, realizată de Nick Sitter, urmărește 3 dimensiuni, prin corelarea cu opoziția: competiția guvernare-opoziție în Europa Occidentală poate fi clasificată drept confruntarea dintre social-democrați și partide non-socialiste liberale, conservatoare sau creștin-democrate. Într-o competiție electorală dintre partide „catch-all”, curentele eurosceptice apar rar, mai ales în guvernarile opoziției, întrucât partidele de tip „catch-all” și cartel evită aceste poziții. Creștin-democrația este construcția ideologică cea mai compatibilă cu ideea unei instanțe supranaționale, în comparație cu cele conservatoare sau social-democrate. Scepticismul poate avea baze ideologice, însă nu poate fi cauzat exclusiv de principii divergente.

În majoritatea cazurilor în care partide cu platforme eurosceptice au ajuns la guvernare (cazul Pasok, în Grecia, 1981) fie au adoptat viziuni mai moderate, fie au renunțat la euroscepticism. În Europa Occidentală, euroscepticismul pare să se situeze mai aproape de strategiile electorale centrifuge, aparând aproape exclusiv la partidele de opoziție, și atunci în varianta „soft”.¹ Pe de altă parte, Alianța Națională (Italia) și partidul Libertății (Austria) par să infirmă teoria incompatibilității euroscepticism-participare la guvernare.

Relația dintre opoziția teritorială, bazată pe cultură și identitate și emergența euroscepticismului depinde de interpretarea acordată de partid procesului integrării. Partidele naționaliste sau cele ale minorităților naționale percep integrarea europeană instrumental, drept o circumstanță favorabilă obținerii autonomiei și independenței, studiul realizat de Ray în 1996 neidentificând orientări eurosceptice în rândul acestor partide.² Apariția euroscepticismului este legată, deci, de percepția amenințării la adresa autonomiei teritoriale.

---

¹ Sitter, Nick, *Opposing Europe: Euro-scepticism, Opposition and Party Competition*, adaptare, pag 17

² Sitter, Nick, *Opposing Europe: Euro-scepticism, Opposition and Party Competition*, adaptare, pag 19

Partidele pot apela la euroscepticism din ratiuni tactice, pentru maximizarea numarului de voturi si mandate castigate. Partidele centrate pe atingerea unor astfel de obiective pe termen scurt si mediu vor opta pentru strategii de tip “catch-all”.

Lauren McLaren sustine ca, in analiza euroscepticismului, s-a neglijat un factor important, antipatia fata de alte culturi, izvorata din atasamente nationaliste. Abordarea subliniaza atasamentul individual fata de “in-group” (natiunea) si reactia ostila fata de o instanta perceputa ca subminand suveranitatea statului-national si identitatea culturala. Studiile anterioare se bazeau pe o serie de variabile provenite din calcule rationale ale costurilor si beneficiilor integrarii in UE: liberalizarea pietei fortei de munca, liberalizarea pietelor de capital, beneficiile asteptate in functie de pozitia geografica. Abordarile de factura non-economica (Inglehart, Janssen) sustin ca suportul pentru integrare este direct proportional cu gradul de informare, mobilizarea cognitiva sau dezvoltarea unui sistem de valori ce plaseaza imbunatatirea democratiei si protectia mediului (post-materialism) deasupra unor aspecte precum securitatea economica si fizica (materialism). In viziunea lui Sanchez-Cuenca, existenta problemelor specifice ale sistemelor politice nationale (coruptia, performantele slabe la nivel statal sau lipsa de receptivitate a partidelor politice) genereaza o crestere a sprijinului pentru UE, vazuta ca un remediu al acestor disfunctionalitati.¹ Anderson sustine, dimpotriva, ca indivizii folosesc informatiile despre o instanta cunoscuta (guvernul national) in evaluarea uneia mai putin familiare (UE). Putem conchide, analizand aceste argumente, ca emergenta euroscepticismului nu poate fi explicata printr-o variabila singulara, ci prin corelarea efectelor mai multor variabile independente.

---

¹ McLaren, Lauren M., “Public support for the European Union: Cost/Benefit analysis or perceived cultural threat?”, adaptare

Intr-un articol aparținând lui Marks și Wilson (2000), aceștia susțin că teoria clivajelor este un predictor mai bun al atitudinii față de integrarea europeană decât variațiile naționale. Autorii analizează diferențele existente între familiile social-democrată, liberală, creștin-democrată și conservatoare și variația abordărilor diferitelor aspecte ale integrării, de la țară la țară.

Au fost realizate studii pe țări. Geoffrey Evans, autorul unei analize asupra cazului britanic, corelând integrarea europeană cu evoluția electoratului Partidului Conservator, în perioada 1992-1996, a descoperit existența unui dezacord crescând între abordarea partidului și percepția electorilor, sancționat electoral în 1997. Soluția propusă de el este adoptarea unei poziții unitare, clar eurosceptice.

Probleme de natură metodologică:

Compararea partidelor și platformelor eurosceptice trebuie contextualizată caracteristicilor diferite ale sistemelor de partide în cele două părți ale Europei. Sistemele de partide ar putea reprezenta „cheia” de interpretare a principalelor diferențe. O astfel de analiză presupune introducerea unei alte variabile independente, anume sistemul de partide, pentru a se evita efectele nedorite, precum variația de tip „spurious” (explicarea efectelor prin alte cauze decât cele reale). Este necesară, de asemenea, o analiză a evoluției euroscepticismului în state membre din perioada pre-aderare până în prezent. O altă variabilă independentă o reprezintă criza identitară apărută pe plan european, în anul 2005.

Concluzii:

Partidele de opoziție apelează la euroscepticism din rațiuni ce țin de supraviețuire, ideologie, organizare și maximizare a numărului de mandate. Putem conchide că adoptarea unor perspective eurosceptice/eurooptimiste

depinde deopotrivă de interesele de partid și de poziția relativă, ocupată în sistemul de partide, fiind rezultatul unor calcule de strategie.

Ca să-și poată proiecta autoritatea la nivel global, UE va trebui să-și îmbunătățească coeziunea comunitară, să-și consolideze structurile de politică externă și de securitate și să-și simplifice mecanismele decizionale în așa fel încât să respecte interesele naționale ale statelor membre. Pentru statele Europei Centrale și Estice, apartenența la UE a fost un proiect prioritar, însă atitudinea lor viitoare față de Uniune depinde de o multitudine de factori. Dacă așteptările privind creșterea gradului de bunăstare și de egalitate în cadrul UE nu se confirmă, electoratele s-ar putea orienta către partide eurosceptice, populiste sau naționaliste.

ANEXE:

Tabel 1: Partide politice cu platforme eurosceptice hard/soft din țările Europei Centrale și de Est-rezultatele obținute de acestea în alegeri

	HARD	SOFT
Bulgaria	-	-
Republica Ceha	Partidul Comunist din Boemia și Moravia(11-'98)	Partidul Civic Democratic (27,7-'98) Asociația pentru Republica- Partidul republican din Cehoslovacia-3,9-'98)
Estonia	Partidul Creștinilor din Estonia(2,43-'99) Partidul Viitorului Estonian Partidul Republican	Partidul de Centru (23,41-'99) Partidul Rural al Poporului (7,27-'99)
Ungaria	Partidul Ungar pentru Dreptate și	FIDESZ (Partidul Civic

	Viata(5,5-'98) Partidul Muncitorilor din Ungaria(4,1-'98)	Ungar-28,2-'98) FKGP-Partidul Independent al Micilor Proprietari (3,8- '98)
Letonia		Alinta Social- Democrata Letona(12,9-'98) Uniunea Conservatoare pentru Fratia si Libertate (14,2- '98)
Lituania		Uniunea de Centru din Lituania(2,86- 2000) Partidul Taranesc Lituanian (4,08- 2000)
Polonia	Intelegerea Poloneza (DNS) Auto-Apararea (DNS) Uniunea pentru Politica Reala	Uniunea Nationala Crestina (factiune a Actiunii Solidaritatea) Partidul Taranesc Polonez (7,3- '97) Miscarea pentru reconstructia Poloneza (5,6- '97)
Romania		Partidul Romania Mare (19,48-2000)
Slovacia		Miscarea pentru o Slovacie Democrata (27,0-'98) Partidul National Slovac (9,1-'98) Miscarea Crestin

		Democrata (factiune a Coalitiei Democratice din Slovacia)
Slovenia	Partidul Nou(Andrei Bajuk-0,59-2000)	Partidul National Sloven(4,38- 2000)

Tabel 2: **Vot Cumulativ acordat partidelor ci platforme eurosceptice in
alegerile parlamentare (pentru camera inferioara a parlamentului)**

Tara	Hard	Soft	Total
Bulgaria	0	0	0
Slovenia	0,59	4,38	4,97
Lituania	0	6,94	6,94
Polonia	0	12,9	12,9
Romania	0	19,48	19,48
Letonia	0	27,1	27,1
Estonia	2,43	30,68	33,11
Slovacia	0	36,1	36,1
Republica Ceha	11,0	31,6	42,6
Ungaria	9,6	42,0	51,6
Media	1,4	21,1	23,48

2

¹ Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe*, pag.16

² Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe*, pag.20

Bibliografie:

1. Sitter, Nick, *Opposing Europe: Euro-scepticism, Opposition and Party Competition*, SEI Working Paper No 56, Opposing Europe Research Network Working Paper No 9
2. Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Parties, Positions and Europe: Euroscepticism in the EU Candidate states of Central and Eastern Europe* *Contemporary*, SEI Working Paper No.46
3. Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, „Contemporary Euroscepticism in the party systems of the European Union candidate states of Central and Eastern Europe” in *European Journal of Political Research* 43, 2004
4. Filipescu, Nicolae, „Europa Est-Centrala, intre UE si SUA” *Revista* 22, nr 868
5. Filipescu, Nicolae, „Deruta temporara in Uniunea Europaeana” *Revista* 22, nr.835
6. Evans, Geoffrey, „Euroscepticism and Conservative electoral Support:How an asset became a liability”, *British Journal of Political Science* vol 28, no. 4, 1998, Cambridge University Press, 573-590
7. McLaren, Lauren M., „Public support for the European Union: Cost/Benefit analysis or perceived cultural threat?”, *British Journal of Political Science* vol 64, no. 2, 200, Oxford University
8. Taggart, Paul; Szczerbiak, Aleks, *Parties, Opposing Europe: Party Systems and opposition to the Union, The Euro and Europeanisation* SEI Working Paper No.36
9. www.conservatives.com
10. www.direct.gov.uk/
11. <http://www.economist.com/>
12. www.assemblee-nationale.fr/english/index
13. www.parlamento.it/
14. www.parliament.uk/